

РЕЦЕНЗИЯ

**по конкурса за заемане на академичната длъжност „професор”
по професионално направление 9.1. Национална сигурност (Противодействие на
разузнавателно- информационната дейност),
обявен в Държавен вестник бр. 69 / 11.09.2012 г.**

с единствен кандидат: доцент д-р Валери Христов Христов

Рецензент: капитан I ранг Боян Кирилов Медникаров, професор, д.в.н.

Документи за участие в конкурса за „професор” по научната специалност за заемане на академичната длъжност „професор” по професионално направление 9.1. Национална сигурност (Противодействие на разузнавателно- информационната дейност) е подал единствен доцент д-р Валери Христов Христов, преподавател в катедра „Сигурност и безопасност” на Юридическия факултет на ВСУ „Черноризец Храбър”.

Длъжността е щатно осигурена към катедра „Сигурност и безопасност” на Юридическия факултет на ВСУ „Черноризец Храбър”.

**1. Кандидатът доцент д-р Валери Христов Христов участва в конкурса
общо с 10 труда с общ обем от 972 страници.**

Всички представени трудове са по номенклатурната специалност, издадени са след 2004 г. – годината на хабилитиране на кандидата и могат да бъдат разделени както следва:

- Монографии – две заглавия (от които една самостоятелна монография, с изключение на отделни части и с отделна глава в друга, публикувани в съавторство, с общ обем от 455 страници за рецензиране);
- Студии - две заглавия с общ обем от 63 страници – за рецензиране;
- Статии в сборници трудове и научни списания – две заглавия с общ обем 31 страници – за рецензиране;
- Доклади, изнесени на научни конференции – три заглавия с общ обем от 63 страници – за рецензиране;
- Учебно пособие (с отделни глави) – едно заглавие с общ обем 286

страници – за рецензиране.

От предложените 10 заглавия с обем 972 страници, приемам за рецензиране всички, тъй като те напълно се включват в предметната област на конкурса. Всички те са разработени самостоятелно, в това число и две от които представляват самостоятелни глави в една монография и едно учебно пособие, като за последното е представен разделителен протокол.

От трудовете, които приемам за рецензиране, всички заглавия са на български език. Публикувани са основно в Университетско издателство на ВСУ „Черноризец Храбър“, Издателство на Академия на МВР и др.

2. Обща характеристика на научната, научноизследователската, приложната и педагогическата дейност на кандидата.

а) Представените от кандидата трудове покриват три близки направления на професионалното направление „Национална сигурност“. Направеното от мен класифициране на публикациите по отделните направления е относително, тъй като има редица трудове, които могат да бъдат отнесени едновременно към повече от едно от тях.

Първото очертаващо се направление обозначавам като „Проблеми на разузнавателно-информационната дейност“

В това направление съм класифицирал 3 публикации (Списък на научните трудове и публикации №№ 1, 2, 3, в т.ч. монографията „Противодействие на чуждо разузнаване“, която безспорно има всички характеристики на хабилитационен труд, а също така участието на доц. д-р В. Христов с разработването на глава трета „Проблеми на организацията“ в съвместната разработка „Разузнавателна защита на конституционния ред в демократичната държава“, както и участието в едно учебно пособие. Това направление дава завършен и цялостен вид на научното творчество на кандидата.

Научните му търсения обхващат кръг от взаимно свързани проблеми, които в редица случаи се допълват от трудовете, които ще класифицирам в следващите две направления.

Най-сериозната публикация в направлението е хабилитационният труд на кандидата – монографията „Противодействие на чуждо разузнаване“, изискуем за процедурата съгласно чл. 60 (1) т. 3 на Правилника за прилагане на закона за развитието на

академичния състав в Република България. В нея теоретично се разглеждат въпросите, определящи развоя на конфликтното взаимодействие и на тази основа сблъсъкът между чуждите разузнавателни интереси и националните интереси на защитаващата се държава се възпроизвеждат вече в нови измерения и нива.

Правят се изводите, че рисковете и разузнавателните заплахи по своята същност и форми на проява стават все по-асиметрични и оказват съществено влияние върху средата за сигурност в глобален и регионален мащаб, а също така, че в съвременните условия разузнаването продължава да бъде използвано като основен инструмент за скрито въздействие и информационно осигуряване на реализирането на външната политика и подпомагане на вътрешната политическа мисия на държавата. Непреходно е твърдението, че битката за тайни сведения се възпроизвежда и ще бъде все по-безпощадна в съвременното информационно общество, тъй като тя гарантира придобиването на информационно превъзходство над противника, съперника, конкурента.

Изследването потвърждава тезата, че конфликтното противоборство преминава в нови форми и изражения, което води до неминуема смяна на парадигмата за национална сигурност, приемането на нови съвременни стратегии за сигурност и пристъпването към организационен реинженеринг на службите за сигурност на защитаващата се държава. Това изискване отново актуализира общодържавните усилия в полето на противодействието за постигане на надеждно опазване на държавните ценности, съдържащи се в държавните тайни, а следователно и важното значение на специалните органи за сигурност.

Предметът на монографичното изследване включва същността, закономерностите, формите и методите, принципите, подходите, силите и средствата, сред които се развива конфликтното взаимодействие между чуждото разузнаване и контраразузнаването на защитаваната страна. Това са онези множества специфични отношения, свързани с организацията, практиката и алгоритмите на противодействието на разузнавателни посегателства в полза на чужди сили.

Доказва се тезата, че в съвременните условия на глобализиране на процесите, свързани с трансфера на стоки, технологии, хора, финансови ресурси и информационни продукти нарастват степените на задоволяване на контраразузнавателните потребности за сигурност на защитаващата се държава, своевременно разпознаване на разузнавателни заплахи и реални опити на чужди разузнавания и други сили да из-

вършват разузнаване за нуждите на задоволяването на своите разузнавателни интереси.

Научните новости на изследването могат да бъдат обобщени както следва:

1. Противодействието на чужди разузнавателни посегателства се разглежда в теоретичен и практико-приложен аспект, като се набляга на:

- обществените отношения, техните състояния и уникалните особености, свързани с противодействието;

- спецификата на организационния модел от прилагани форми, принципи и подходи за ефикасна контраразузнавателна дейност;

- подготвяне на теоретични въпроси, свързани със стратегията и тактическите механизми на противодействие, проблемите на разузнавателно-информационната дейност и проактивните подходи за противодействие.

2. Доказано е твърдението, че логиката, която пронизва системата на различни тези, постановки и подходи в противодействието, е да не се прекъсва нишката на конфликтното взаимодействие между контраразузнаването на защитаваната държава и разузнавателните сили на противника, а тя да се поддържа и постоянно да се възпроизвежда. Счита се, че по-благоприятно за защитата на националната сигурност е да се вербува или превербува установения разкрит и разобличен чужд разузнавач или секретен сътрудник, отколкото да се пристъпи към прилагането на открити наказателно-процесуални мерки. По този начин се създават благоприятни предпоставки за започване на оперативна игра с чуждото разузнаване и се придобиват стратегически ползи за националната сигурност на защитаваната държава.

3. Изведена е система от контраразузнавателни мерки за противодействие, като за първи път в научното пространство е направена класификация на подсистемите от общата система, като се поставя акцент върху значимостта на подсистемата от агентурно-оперативни мерки, които се прилагат в хода на разкриването, предотвратяването, неутрализирането на посегателска дейност и пресичането на отделни разузнавателни действия.

4. Предложен е съвременен организационен модел на процеса на противодействие на чужда разузнавателна дейност, който се определя като съвкупност от взаимосвързани и последователни в своето провеждане относително самостоятелни стадии, през които процесът преминава, а именно: определяне на основните положения на съдържанието на парадигмата за защита на националната сигурност към актуална-

та историческа епоха; мониторинг и дисекция на средата за сигурност; разпознаване на значимите характеристики, обхват и размери на реалните разузнавателни заплахи и насоките на тяхното деструктивно влияние; диагностициране на застрашеността, в която попадат отделни обекти от обществения живот и настъпването на евентуални вреди; организиране на адекватно противодействие; преодоляване на несигурното състояние и премахване настъпването на щети за националната сигурност и възстановяване на хомеостазиса на организационната стабилност и устойчивост на обекта на разузнавателно подриване, разглеждан като самостоятелна система и утвърждаване на равновесното състояние, статукво и нормален ритъм в дейностите на функциониране и постъпателно развитие.

4. Изведени са системи от признаци за получаване на сигнали, данни и факти за разпознаване и разкриване на разузнавачи и секретни сътрудници на чуждо разузнаване, действащи от различните прикрития.

Доказана е тезата, че към прилагането на проактивни подходи за противодействие се пристъпва само при наличие на достатъчно количество и качество аргументи за постигането на успех, изразяващ се в дългосрочни изгоди за службите за сигурност или ползи за националната сигурност на защитаваната държава.

Второто направление, в което съм класифицирал публикациите на кандидата, обозначавам като „Предизвикателства, рискове и заплахи за националната сигурност на Република България”. В това направление съм класифицирал две студии, една статия и два доклада (Списък на научните трудове и публикации №№ 4, 5, 6, 8, 9). В своите изследвания кандидатът разкрива и обосновава редица актуални предизвикателства, рискове и заплахи за сигурността на страната ни в съвременната епоха. Систематизирани са същността и съдържанието на национализма, причините за появата му, основните аспекти на проявление, направена наказателно-правна оценка на престъпните посегателства срещу различни сфери на обществения живот, извършвани под влиянието на национализма. Новост е систематизирането на изразните прояви в ежедневието, които носят признаците на националистическа насоченост и предизвикване на разединение сред българския народ. Представят се правните основи и насоките на оперативния механизъм за разузнавателна защита на конституционния ред и вътрешна сигурност за противодействие на националистически прояви. Останалите публикации в направлението също имат своята актуалност и значимост.

Третото направление, в което съм класифицирал публикациите на кандидата, обозначавам като „Проблеми на развитието на системата за сигурност”. В това направление съм отделил една студия (5) и един доклад (10). Това направление съвпада с основното поле на дейността на кандидата и е изключително необходимо и полезно. С него са свързани и педагогическата дейност и позициите, които последователно той е заемал в организацията на образованието и науката, свързани с националната сигурност.

Интерес представлява доклада, посветен на ролята и значението на високото качество на университетското образование по сигурността, разглеждано като процес на взаимодействие между различните съставки на знанието и възможностите на отделния човек. Обосновава се тезата, че следва да се въведе прагматизма в обучението на студентите, което предполага постоянно разглеждане на проблемите, свързани с актуалностите на настоящото време. Представят се съвкупност от образователни политики за повишаване на компетентността на администрацията в сектора на превенцията на престъпността.

Като цяло, в своята съвкупност научната продукция на кандидата демонстрира и потвърждава неговото високо научно ниво, сериозно, отговорно и задълбочено изследване на проблемите и намиране на техните адекватни решения.

б) Онова, което характеризира кандидата, е, че към всички разработвани проблеми подхожда от солидни научни позиции. Това ясно се откроява в неговите публикации. Различните направления са тясно свързани помежду си и са с взаимно обуславяне.

Неговите качества на учен-изследовател с потвърждават от значимостта на научните издания, в които е публикувал, като и от представената справка за цитиранията му от други автори.

3. Оценка на педагогическата подготовка на кандидата.

Кандидатът има богат, повече от двадесет и две годишен педагогически опит, което му е позволило да израсне като опитен педагог. Това е видно и от приложената характеристика, от ангажиментите му като преподавател във ВСУ “Черноризец Храбър”, от представеното учебно пособие, както и трудовете, свързани с проблемите на

образованието.

Има покритие между преподаваните от него дисциплини и представените научни трудове, което е гаранция за високото ниво на педагогическа му дейност.

4. Научни и научно-приложни приноси на кандидата.

Научните и научно-приложните приноси на кандидата са в посочените основните направления и могат да се окажат като значителни и оригинални. Предлагам една обобщена форма на приносите, без навлизане в детайли. Категоризирам ги по следния начин:

4.1. Трансфериране на съвременното научно знание в българската образователна система и наука:

- Постигнатото в това направление от кандидата представлява сполучлив опит за първи мащабни изследвания върху най-общите теоретични основи на противодействието на чуждото разузнаване за българските условия, който заслужава най-висока оценка. Използваният от него подход по същество е новаторски за българската теоретична мисъл в указаната предметна област, в теоретичен, но преди всичко в практико-приложен план. По тази причина резултатите, до които стига, са полезни сами по себе си – като едно обобщение на достигнатия опит и като основа за по-нататъшна изследователска работа. Още по-ценни са те с разкритите възможности за по-обосновани решения за управлението на националната система за сигурност и българските образователни институции, осигуряващи съответни образователни програми.

- Разкритите теоретични постановки, свързани с противодействието на чуждото разузнаване създават условия за усъвършенстване на теоретичното знание за сигурността на личността, обществото и нацията. Безспорно е налице научно достижение, което е новост и има оригинален характер. По този начин се решава съществен научен проблем, при което се разкрива нова област в теорията на националната сигурност.

4.2. Научни приноси към фундамента на съвременните теории за защита на националната сигурност

- Изведена е система от контраразузнавателни мерки за противодействие,

като е предложена нова класификация на нейните подсистеми. Най-сериозен акцент е поставен на подсистемата от агентурно-оперативни мерки;

- Предложен е нов организационен модел на процеса на противодействие на чужда разузнавателна дейност;
- Изведени са системи от признаци за получаване на сигнали, данни и факти за разпознаване и разкриване на разузнавачи и секретни сътрудници на чуждо разузнаване, действащи от различните прикрития.

4.3. Научно-приложни приноси:

- Предложените за рецензиране заглавия съдържат силна практическа насоченост. С това авторът успешно отстоява изискването за единство на теорията с практиката, а трудовете му адресират послания до различни управленски нива и звена от структурите на държавното управление. Нюансите на изводите с практическа насоченост са много полезни и се надявам, че ще бъдат забелязани от вземащите решения. В особено голяма степен това се отнася до теорията на противодействието на чуждо разузнаване в условията на Р България, като ключов момент, свързан със защитата на националната сигурност. По този въпрос са направени сравнителни анализи, разкрити са добрите практики и отчитайки конкретните условия и разкритите у нас връзки са предложени корекции в следваната от нашата страна и институции политики.

- Към научно-приложните приноси е и разработеното с участието на кандидата учебно пособие.

5. Значимост на приносите на кандидата.

Посочените приноси са полезни, оригинални и значими от гледна точка на националната сигурност. Те представят теоретични обобщения и решения на важни за обществото и в частност за системата за национална сигурност и осигуряващата я образователната система научни и приложни проблеми, които са на нивото на най-добрите съвременни постижения и представляват съществен научен принос. Те прозвучат от съдържанието и логиката на изследванията и дават отговор на поставените от кандидата въпроси. Макар и да не съдържат в себе си претенцията да решават окончателно и категорично поставените теоретични и практически проблеми, те разкриват пътища за постигане на такива решения от следващи научни изследвания.

Особено съществени са приносите, свързани с развитието на теорията на противодействието на чуждо разузнаване в условията на Р България.

6. Оценка на личния принос на кандидата.

Посочените приноси категорично са лично дело на кандидата. Това се потвърждава и от посочената по-горе статистика на разпределението на публикациите на кандидата изключително като самостоятелни.

7. Критични бележки.

Считам, че е необходимо кандидатът да полага по-големи усилия за популяризиране на получаваните от него научни резултати. Би трябвало да се търсят възможности за публикуване в по-широк кръг национални издания и преди всичко в чуждестранни такива.

Необходимо е също така, да активизира участието в научни проекти.

Смятам, че посочените недостатъци не се отразяват съществено върху значимостта на приносите на кандидата и в известна степен могат да бъдат разглеждани като насоки за бъдещо развитие на изследването.

8. Лични впечатления.

Личните ми впечатления са преки и пълни. Познавам кандидата и професионална среда, в която той се е формирал като достоен гражданин и уважаван специалист повече от десет години, през които доц. Христов работи на хонорар и на основен договор в Юридическия факултет на ВСУ „Черноризец Храбър”.

Имам отлични впечатления от него и като професионалист в своята област и като преподавател и като човек. Той е точен и акуратен колега с изявена мотивация за научна и педагогическа дейност в сферата на националната сигурност. Има много висока работоспособност и развито чувство за колегиалност.

Всичко това ми позволява убедено да заявя, че доцент д-р Валери Христов е ерудиран и признат от научните среди учен и е достоен за научното звание „професор”.

9. Заключение

Имайки предвид изложеното до тук, както и количеството и качеството на

представените научни и педагогически трудове и научните приноси на единствения кандидат в конкурса доцент д-р Валери Христов Христов, считам, че той напълно съответства на изискванията на ЗРАС и Правилника за неговото прилагане за присъждане на званието „професор”, както и на изискванията и условията на конкурса. Ето защо убедено препоръчвам на уважаемите членовете на научното жури да подкрепят с гласа си присъждането на кандидата на научното звание „професор” по професионално направление 9.1. Национална сигурност (Противодействие на разузнавателно-информационната дейност).

12 януари 2013 г.

РЕЦЕНЗЕНТ:

г. Варна

Кап. I ранг.....(Медникаров), професор, д.в.н